

УДК 321.01/316.7
doi 10.33287/102002

ЛИСИЙ Андрій Олександрович
канд. техн. наук, доц., зав. каф. навігації і управління судном
Азовського морського ін-ту Нац. ун-ту
«Одеська морська академія»

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПІДСТАВИ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ

Розглядається процес прийняття політичних рішень на трьох рівнях: глобальному, державному та субдержавному. Визначається, що на процес прийняття політичних рішень впливає участь держави в діяльності міжнародних інститутів та організацій. Доводиться, що прийняття політичних рішень на державному рівні дозволяє оцінити, наскільки ефективно держава визначає свої національні інтереси і відстоює відповідні їм рішення в політиці, спираючись при цьому на державний апарат.

Ключові слова: політичні рішення, комунікації, детермінанти, мобілізаційна здатність держави, мобілізація населення, політичні лідери, ділове спілкування, державний піар, громадянське суспільство.

Постановка проблеми. Спроба об'єднати процеси прийняття політичних рішень на глобальному, державному і субдержавному рівнях з виділенням на кожному з них певних детермінантів, що впливають на процес прийняття політичних рішень, показала, що значний пласт проблемних питань державного управління пов'язаний з інституціоналізацією політико-владних відносин, їх змінами за умов трансформаційних перетворень та впливом на державну політику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За умов реформаційних перетворень у державі та суспільстві питання розробки теорії прийняття політичних рішень на підставі неокласичного реалізму набувають особливої актуальності та визначають напрями досліджень фахівців різних галузей. Дослідженням детермінант впливу на процеси прийняття політичних рішень приділяли увагу такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як: Л. Борисенко, Н. Нижник, В. Олуйко, Т. Ковальчук, І. Василенко та ін.

Мета статті – обґрунтувати взаємодію детермінант глобального, державного та субдержавного рівнів з метою вироблення офіційної державної ідеології.

Викладення основного матеріалу. Вітчизняні і зарубіжні дослідники в галузі політичних наук, що вивчають процес прийняття політичних рішень, аналізують його на трьох основних рівнях: глобальному, державному і субдержавному. Глобальний рівень відображає міжнародний характер діяльності держав; включає в себе глобальну обумовленість прийняття політичного рішення, в якому міжнародні організації, інститути і норми знижують анархічність процесу прийняття політичного рішення в державі; формується під впливом конструювання і тиражування повсюдно образів держав і міжнародної системи. Державний рівень відображає той ступінь єдності, який досягається за спільної участі як держави, так і всієї національної спільності людей у прийнятті політичного рішення і формуванні відповіді на виклик, який іде від міжнародного середовища. При цьому слід виділяти не лише державний рівень, який розглядає атрибути держави як системи різних інститутів з притаманними їм особливостями прийняття політичного рішення, але і субдержавний рівень, в якому взаємодіють

суспільні, у тому числі індивідуальні, і державні актори в процесі прийняття політичного рішення.

Спробою об'єднати дані в процесі розробки теорії прийняття політичних рішень став неокласичний реалізм, який намагається дати чітку відповідь на такі питання: яким чином держави, політичні інститути й політичні лідери оцінюють зовнішні та внутрішні загрози і можливості; чому виникають відмінності в сприйнятті цих загроз; хто відбирає прийнятні або неприйнятні альтернативи в політичних рішеннях; наскільки внутрішні актори впливають на зовнішню та внутрішню політику; наскільки вони можуть змінювати поведінку держави всупереч прогнозам теорії балансу сил і балансу загроз; як держава може мобілізувати необхідні ресурси для зовнішньої та внутрішньої політики і політики в галузі національної безпеки [3].

Найважливішим завданням неокласичного реалізму стає розробка і впровадження в політичну науку аналізу внутрішньодержавної сфери (так званого внутрішнього оточення осіб, що приймають політичні рішення), дослідження ідеологічного виміру політики і нематеріальних вимірювань сил держави. Це дозволить більш ґрунтовно зрозуміти природу процесу прийняття політичного рішення шляхом аналізу зовнішнього і внутрішнього середовищ держави (незалежних і залежних змінних), визначити прогностичну важливість того, як держави не тільки сприймають, але й уявляють собі своє оточення, їх ризики і можливості, уявлення про які визначає прийняття ними політичного рішення.

Кожен рівень аналізу прийняття політичних рішень має свою предметну область, що пов'язано з виділенням на кожному з них певних детермінантів, що впливають на процес прийняття політичного рішення. Від детермінант державного та субдержавного рівнів залежить прийняття політичного рішення, що формується в умовах дії детермінант глобального рівня.

На рівні детермінант глобального рівня відбувається постійний процес оцінювання загрози державі від навколишнього анархічного міжнародного середовища: держава отримує виклик із зовнішнього середовища (зміщення в розподілі сили, наміри інших акторів), пропускаючи його крізь призму власних перцепцій і мотивів, і виносить політичне рішення про необхідні відповіді на виклик.

Головним актором, який сприймає тиск зовнішнього середовища, є держава, яка приймає політичне рішення під дією детермінанта як глобального, так і внутрішньодержавного рівнів. Воно ретранслює на суспільство своє розуміння виклику і необхідні на нього відповіді. Ця ретрансляція має на меті сконцентрувати ресурси суспільства і передати їх державі для втілення в життя політичного рішення. Тут використовується наявний у державі інструментарій (інституційний, ідеологічний), від якого залежить, наскільки держава могутня, щоб змусити суспільство віддати частину його ресурсів та наскільки суспільство може бути мобілізованим.

Держава представлена виконавчою владою, включаючи главу уряду, міністрів і чиновників, що відповідають за забезпечення зовнішньої і внутрішньої політики, особливо у сфері безпеки. Виконавча влада перебуває на стику держави та міжнародної системи, найкраще поінформована, забезпечена для сприйняття системних обмежень і визначення національного інтересу. Виконавча влада потенційно автономна від суспільства, але веде постійний діалог з внутрішніми акторами (законодавча влада, політичні партії, економічні сектори, класи або суспільство загалом) з метою мобілізації та використання ресурсів суспільства для втілення політичного рішення. Таким чином, детермінанти державного рівня виявляються «перехідними», оскільки перебувають на стику між детермінантами глобального рівня (незалежними змінними) і детермінантами субдержавного рівня

(залежними змінними). Структура внутрішніх акторів впливає на силу і швидкість їх впливу: чим більше вони згуртовані, тобто чим більше індивіди довіряють один одному, тим швидше вони можуть виробити одну думку й ефективніше її відстоювати [4].

Субдержавний рівень детермінант являє собою вплив приватних сил на формування політичного рішення в державі. Він визначає процеси суспільної мобілізації і проведення зовнішньої та внутрішньої політики, впливає на оцінювання лідерами міжнародних загроз, можливостей і політичних заходів, які вони проводять. Процес отримання ресурсів суспільства залежить від ряду внутрішніх умов впливу соціальних акторів і груп інтересів, ступеня суспільної автономії від держави та рівня згуртованості суспільства. Внутрішні актори можуть впливати на інтерпретацію національних інтересів (коли інформація про міжнародне середовище невизначена, а держава залежить від внутрішніх акторів), що може призвести до дисфункціональних політичних рішень, якщо міжнародні імпульси ігноруються або неправильно інтерпретуються.

Особистісні характеристики лідера відіграють принципову роль в аналізі прийняття політичного рішення. Рівень впливу лідера може залежати від типу політичного режиму, особистої зацікавленості в тій чи іншій політиці, ступеня кризовості політичної ситуації (найбільш кризові ситуації будуть обов'язково вирішуватися із максимальним залученням лідера), від досвіду, стилю лідерства, залучення в ті чи інші соціальні групи тощо [1].

Субдержавний рівень також включає в себе вивчення ідеології в описі процесу прийняття політичного рішення. Ідеологія або ідеологічні переваги через соціалізацію впливають на індивідів, формують систему їх вірувань і переконань, дозволяють ефективніше взаємодіяти в процесі прийняття політичних рішень.

Розглянемо детермінанти прийняття політичних рішень на глобальному рівні. Державі для успішного прийняття та реалізації політичного рішення необхідно відповідно до його цілей адекватно оцінювати власну силу. Сила держави, що оцінюється в співвідношенні з іншими суб'єктами, є найважливішою детермінантою діяльності держави. Проблема полягає в тому, що її можна по-різному трактувати, а отже, вимірювати.

Сила розуміється як володіння державою військовими, економічними ресурсами. Фактор володіння ресурсами може збільшувати або зменшувати силу держави, що включає в себе такі елементи: географічне положення, природні ресурси, розвиток промисловості, готовність держави до війни, населення, національний характер, якість дипломатії. Політичний аспект сили виявляється як «психологічні відносини між тими, хто нею володіє, і тими, до кого вона застосовується» [1]. Це дає першим можливість контролювати дії останніх за допомогою впливу на них. Сила також визначається через поняття можливостей, що включають економічний, військовий та інші складники. Вона розуміється як інструмент держави, тобто вона є засобом контролю за ресурсами, за допомогою яких забезпечується безпека в анархічному міжнародному середовищі. Сила є відносним поняттям: важливий не сам факт контролю за ресурсами, а контроль за великою кількістю ресурсів. Але силу слід розуміти і через такий її аспект, як впливовість ідеалів, цінностей, прав і свобод у суспільстві і державі. Чим більше ті чи інші ідеї поширені в суспільстві і у світі, тим більше їх сила і внесок у процес прийняття політичного рішення.

На процес прийняття політичних рішень впливає участь держави в діяльності міжнародних інститутів та організацій. Залучення в їх діяльність ґрунтується на тому, що держави можуть долати притаманну їм егоїстичність і конфліктність через різні форми співпраці. Тому політика держав серед своїх основних пріоритетів має і збільшення взаємної вигоди від взаємодії з іншими акторами.

Україна більшою мірою спирається на державні ресурси і регіональний

потенціал, ніж на глобальні можливості, прагне змінити на свою користь баланс сил, що утворився, увійти до складу найбільш впливових міжнародних організацій, використовувати потенціал ООН, вести постійний діалог із союзами і блоками держав, що має стати обов'язковою умовою успішної реалізації політичних рішень.

Упорядкована за допомогою балансу сил і міжнародних інститутів міжнародна анархія дає державам значну свободу у визначенні їх інтересів у сфері безпеки, а відносний розподіл сили обумовлює параметри для прийняття політичного рішення. Прогнозованими труднощами є саме визначення сили і намірів інших держав. Підрахунки і сприйняття лідерів можуть перешкоджати своєчасній об'єктивній відповіді або адаптації політичних рішень до змін в оточенні. До того ж лідери завжди стикаються з дворівневою грою в розробці і реалізації політичного рішення: з одного боку, вони повинні впливати на зовнішнє оточення, а з іншого – створити такі соціальні уявлення, які б дозволили мобілізувати ресурси суспільства зсередини, працювати через призму наявних внутрішніх інститутів і зберігати підтримку ключових прихильників.

Складність прийняття політичного рішення в державі полягає в тому, що зміни в політичній системі можуть відбуватися внаслідок поступової зміни уявлення про баланс сил, але можуть також виявлятися у формі шоків, наприклад несподіваної ескалації кризи. Інтерсуб'єктивно формується уявлення про політичну систему, яка має деякі системи балансування в ті чи інші періоди часу, може завдяки інерції свого існування в масовій свідомості деформувати сприйняття державами величини і характеру загроз і можливостей, що надходять із політичного середовища.

Розглянемо детермінанти прийняття політичних рішень на державному рівні. Державний рівень прийняття політичного рішення включає в себе детермінанти, які дозволяють оцінити, наскільки держава як центральний інститут, що формує політичну стратегію, є автономною від дії детермінант глобального і субдержавного рівнів.

Прийняття політичних рішень на державному рівні дозволяє оцінити, наскільки ефективно держава визначає свої національні інтереси і відстоює відповідні їм рішення в політиці, спираючись при цьому на державний апарат. Політичні рішення будуються на основі оцінювання відносної сили держави в умовах внутрішніх обмежень (складність узгодження інтересів як державних інститутів, так і громадських сил). Цей процес відбувається в умовах постійного діалогу з іншими внутрішніми акторами, а також в умовах перешкод під час визначення стратегії і реалізації політичного курсу. Крім того, може існувати конкуренція між державними інститутами, що впливає на визначення того, чий погляд та інтереси будуть насамперед реалізовані в політиці.

Коли сили держави об'єднані на глобальному, державному та внутрішньому рівнях, вона не обмежена в оцінці загроз і прийнятті контрбалансуючого політичного рішення, тоді як будь-яка роздрібненість призводить до обмеження можливостей держави в політиці. Обмеження в оцінюванні державою загрози можуть вплинути на політичну поведінку, а саме: лідери відповідають на другорядні загрози, але не відповідають на першорядні; унаслідок нестачі ресурсів політична відповідь держави обмежується прийняттям лише внутрішньодержавних заходів без аналогічних міжнародних зусиль; зміцнення міжнародних позицій держави призводить більшою мірою до реалізації інтересів окремих соціальних груп.

Оцінювання державою своєї відносної сили показує, наскільки вона успішно координує та управляє політичними інститутами в їх діалозі із суспільними силами з метою прийняття таких політичних рішень, які б найбільшою мірою відповідали національним інтересам.

Під час прийняття політичних рішень на державному рівні важливо

враховувати, що вони є результатом координації та інституціоналізованої боротьби держави і суспільства. Суспільство не в змозі через внутрішню роздрібненість мобілізувати необхідні ресурси і спрямувати їх для реалізації спільних інтересів. Воно перебуває поза системою міжнародних відносин, делегує право на ведення зовнішньої та внутрішньої політики державній еліті, адже нездатне без допомоги державної обробки сигналів міжнародної системи, його ідеологічних та мобілізаційних можливостей визначити узагальнену позицію як відповідь.

Ступінь автономії держави від впливу суспільних інститутів варіюється в різних державах і в різний час. Ці варіації визначають те, як держава відповідає на тиск середовища і зовнішні виклики (вчасно й ефективно чи ні). Багато держав не обов'язково функціонують як «унітарні» актори. Розбіжності політичної еліти з приводу природи і розмаху зовнішніх загроз, зниження соціальної згуртованості та зростання уразливості держави до зовнішніх загроз стримує можливості держави відповідати на тиск зовнішнього середовища. Але процес постійного збільшення автономії держави наштовхується на внутрішні суперечності: небезпека втрати контролю за регіонами (необхідність знаходження меж централізації держави), неефективність бюрократичного апарату, який може бути перешкодою для інновацій і конкурентоспроможності країни, низький рівень політичної участі населення, який безпосередньо впливає на легітимність влади внаслідок формування нової політичної культури. Від того, чи знайде сучасна українська політична система баланс між автономією і різними формами залучення громадських ініціатив, залежить ефективність процесу вироблення і реалізації політичних рішень.

Хоча держава є центральним актором прийняття політичного рішення, на неї впливає безліч громадських і міжнародних акторів. Державі необхідно мобілізувати ресурси суспільства для реалізації політичних рішень. З метою збільшення мобілізаційної здатності держава повинна постійно зміцнювати згуртованість еліти і згуртованість суспільства, які показують ступінь державної згуртованості. Згуртованість суспільства впливає на ступінь його мобілізації: чим більше суспільство усвідомлює свою єдність, тим ефективніше воно мобілізується. Для збільшення мобілізаційної здатності держава прагне знизити ті бар'єри, які виникають на шляху до мобілізації. Проходячи крізь бар'єри, тиск середовища отримує відповідь, що є стратегічним вибором еліти у вигляді прийняття політичних рішень. Вибір можна охарактеризувати як оптимальний (держава одержує кількість ресурсів, необхідних для збереження та поліпшення своєї позиції у світі), завищений (держава отримує достатню кількість ресурсів для збереження свого статус-кво і значного поліпшення свого становища) і занижений (держава не отримує достатньо ресурсів, щоб захистити свій статус-кво і стає предметом експансії).

Активізація мобілізаційної здатності сучасної української держави виявляється в усе більшому залученні суспільних ресурсів у процес модернізації країни. Цей процес стикається з труднощами, внутрішньодержавними бар'єрами проходження «сигналів» від міжнародного оточення до суспільних груп і зворотного впливу на прийняття політичних рішень:

1. Поляризація за різними ознаками українського населення (соціальною, економічною, етноконфесійною та ін).
2. Проблема легітимності політичних рішень в очах населення в умовах низької політичної активності і високоцентралізованої державної структури.
3. Проблема досягнення консенсусу між державою та основними соціально-економічними групами суспільства.

Політичні рішення приймаються в умовах постійного оцінювання загроз, які мають зв'язний і складний характер. Державні лідери часто приймають політичні рішення, орієнтуючись на один рівень загроз, проте реалізація цих рішень впливає на загрози на іншому рівні. Фокусуючись лише на одному рівні загрози, держава (дипломати, розвідка, вищі чиновники та ін.) може не врахувати мотиви і наміри, що стоять за політичною

поведінкою іншого актора, наприклад держава орієнтується на інший рівень цієї загрози (боротьба з тероризмом на національному або глобальному рівнях тощо).

Детермінанти прийняття політичних рішень на субдержавному рівні залежно від свого місця у формуванні політичних рішень визначають середовище прийняття політичного рішення. Залежно від ступеня згуртованості і мобілізованості це середовище може мінімізувати або максимізувати «перешкоди» в сприйнятті державою різних імпульсів з навколишнього середовища.

Політичні інститути по-різному впливають на процес прийняття політичних рішень. Ступінь їх впливу залежить, по-перше, від ступеня згуртованості політичних і соціальних інститутів, скоординованості спільних дій, по-друге, від рівня їх участі в політичному процесі.

Можна виділити такі форми інституціоналізації політичної участі:

1. Залучення недержавних акторів (бізнес-структури, засоби масової інформації, освітні та експертні співтовариства та ін.) до обговорення та розробки політичних рішень.

2. Збільшення ролі засобів масової інформації, у тому числі інтернет-видань та інтернет-майданчиків (форуми, блоги, соціальні мережі) у формуванні внутрішньодержавного інформаційного середовища прийняття політичного рішення. Засоби масової інформації стають альтернативною площадкою для донесення інформації від держави до суспільства і від суспільства до держави.

3. Здійснення розумного контролю або протидія спробам розумного контролю з боку зарубіжних недержавних організацій і приватних фондів на території України з метою запобігання їх впливу на внутрішньодержавне середовище прийняття політичного рішення [2].

Мобілізація субдержавного середовища з боку держави розкриває ступінь зацікавленості та фактичної участі населення у прийнятті політичних рішень. Її рівень може коливатися від повної незацікавленості і необізнаності до активних протестних виступів (наприклад, пікетування посольств, проведення демонстрацій).

Держава здатна збільшувати або зменшувати рівень мобілізації населення шляхом поширення відповідної ідеології, підтримання державного націоналізму, створення образу ворога. Детермінанта мобілізації субдержавного рівня оцінює внутрішній «фон» або середовище прийняття політичного рішення: ступінь публічності та відкритості політики, можливості і форми впливу на неї з боку громадської думки, канали комунікації між державою і громадськими силами, характер і рівень лобізму як способу впливу на прийняття рішень. Це середовище залежить від загальної соціально-політичної та економічної ситуації, соціально-психологічного клімату в суспільстві, ідеологічних уподобань населення.

Проблеми мобілізації населення в ході реалізації політичного рішення в українському контексті полягають у тому, що існують різні внутрішньодержавні «перешкоди» для втілення в життя тих ініціатив, які пропонують державні чи громадські структури. Виділимо найважливіші з таких перешкод: бюрократизованість і корумпованість процесу реалізації громадських ініціатив у політичній, соціальній або економічній сферах; незначне політичне розмаїття, недостатня присутність у парламенті політичних партій і низька функціональна зрілість законодавчої гілки влади (брак сучасних типів партій та їх участі у вирішенні на державному рівні); нерозвинена політична культура участі створює проблеми при виробленні політичного рішення, оскільки політична система не дістає інформації на її «вході»; соціально-економічні проблеми більшої частини населення, що заважають йому реагувати на політичні ініціативи.

Проте розвивається багато нових форм суспільної мобілізації, які завдяки своїй інноваційній основі не підпадають під дію внутрішньодержавних «перешкод»: молодіжні політичні організації всього політичного спектру як носії

нової політичної культури; інтернет-простір масових комунікацій; загальнодержавні громадські акції (акції проти спецсигналів на машинах державних чиновників, антикорупційні кампанії в засобах масової інформації).

Для субдержавного рівня прийняття політичних рішень особливо важливо враховувати індивідуальні характеристики політичних лідерів. Політичний лідер є особою, яка безпосередньо відповідає за прийняття політичного рішення. Від його політичного вибору залежить напрям політичного вектора, зміст зовнішньої і внутрішньої політики держави.

Висновки. Можемо зазначити, що процес прийняття політичних рішень у державі, будучи багаторівневим і комплексним явищем, являє собою постійну взаємодію детермінант таких рівнів:

– глобального рівня: політичні рішення стають елементом функціонування поліієрархічної міжнародної системи, залежать від різних видів упорядкування міжнародної анархії – міжнародної структури, міжнародних інститутів, міжнародного права;

– державного рівня: політичні рішення є результатом діяльності держави, включають у себе динаміку внутрішньої політики держави, її економічні, політичні, соціокультурні характеристики, феномен і безпосередню діяльність бюрократії, організуючи внутрішньодержавне середовище процесу прийняття політичних рішень, національні особливості зовнішньої та внутрішньої політики, мобілізаційні можливості держави;

– субдержавного рівня: політичні рішення є одним із важливих результатів діяльності політичної системи у взаємодії із суспільством, залежать від індивідів і соціальних груп, особливостей процесів їх сприйняття, осіб, що приймають політичні рішення, соціальної згуртованості та процесу мобілізації суспільних ресурсів з боку держави.

Список бібліографічних посилань

1. Борисенко Л. Технології державного піару. *Консалтинг в Україні*. 2008. № 3(44). С. 18 – 21.
2. Ділове спілкування у сфері державного управління / Нижник Н. Р., Пашко Л. А., Олуйко В. М., Кіндзерський С. А. Хмельницький: Поліграфіст, 2005. 195 с.
3. Ковальчук Т. І. Громадянське суспільство: сутність і тенденції розвитку. Київ, 1995. 18 с.
4. Корнієнко В. О. Правові основи громадянського суспільства сучасної України. Одеса, 2007. 206 с.

List of references

1. Borysenko L. Tekhnolohii derzhavnoho piaru. *Konsaltnyh v Ukraini*. 2008. № 3(44). P. 18 – 21 [in Ukrainian].
2. Nyzhnyk N. R., Pashko L. A., Oluiko V. M., Kindzerskyi S. A. Dilove spilkuvannia u sferi derzhavnoho upravlinnia. Khmelnytskyi: Polihrafist, 2005. 195 p. [in Ukrainian].
3. Kovalchuk T. I. Hromadianske suspilstvo: sutnist i tendentsii rozvytku. Kyiv, 1995. 18 p. [in Ukrainian].
4. Korniienko V. O. Pravovi osnovy hromadianskoho suspilstva suchasnoi Ukrainy. Odesa, 2007. 206 p. [in Ukrainian].

LYSYI Andrii

PhD in Technical Sciences, Associate Professor, Head of the Chair
Navigation and Handling Ship Azov Maritime Institute
National University «Odessa Maritime Academy»

GENERAL THEORETICAL BASES OF THE POLITICAL DECISION-MAKING PROCESS

In the framework of reformation changes in the state and society, the issues of the political decision-making theory developing on the basis of neoclassical realism are of particular relevance and determine the directions for research of specialists of different industries.

Theory and history of Public Administration

Domestic and foreign researchers in the field of political science, who study the process of political decision-making, analyze it at three principal levels: global, state and sub-state. The global level reflects the international character of states' activities; includes the global dependence of political decision-making, in which international organizations, institutions and norms reduce the anarchy of political decision-making in the country; is formed under the influence of the building and distribution of states and international system images. The state-level reflects the degree of unity that is achieved with the joint participation of both the state and the entire national community of people in political decision-making and in responding to the challenge posed by the international environment. Not only the state level, which considers the attributes of the state as a system of different institutions with their peculiarities of political decision-making, should be distinguished, but also the sub-state level, in which the interaction of social, including individual, and state actors in the process of political decision-making takes place.

The issues of population mobilization in the course of implementing a political decision in the Ukrainian context are determined as the presence of various domestic «obstacles» to the implementation of those initiatives that come from the state or public structures. The authors distinguish the most important of them: the bureaucratic nature and corruption of the implementation process of public initiatives in political, social or economic spheres; low political diversity, lack of political party representation in parliament and low functional «maturity» of the legislative branch; an underdeveloped political culture of participation creates burdens when making a political decision since the political system lacks information at its «entrance»; socio-economic problems of the majority of the population that prevent it from responding to political initiatives.

Key words: political decisions, communications, determinants, state mobilization ability, population mobilization, political leaders, business communication, state PR, civil society.

Надійшла до редколегії 31.01.20